

RENAŞTEREA

FONDATOR: EPISCOP NICOLAE IVAN 1919

Anul XXIX
Serie nouă
Decembrie
2018
12 (344)
Prețul: 3 lei

EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ A VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

† Andrei

Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului

Domnul Păcii

„Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie!”
(Luca 2, 14)

Da începutul zidirii toate erau foarte bune, peste tot domnea pacea, armonia și înțelegerea. Ne spune Sfânta Scriptură că „a primit Dumnezeu toate căte a făcut și, îată, erau bune foarte” (Faciere 1, 31). Își continuă Moise referatul creației spunându-ne că „a făcut Domnul Dumnezeu să răsără din pământ tot soiul de pomi, plăciți la vedere și cu roade bune de mânăcat; iar în mijlocul raiului era pomul vieții și pomul cunoștinței binelui și răului” (Faciere 2, 9).

Pe om l-a pus stăpân peste întreaga făptură: „Și Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: «Crește și vă înmulți și umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste pești mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste vietătele ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul!»” (Faciere 1, 28).

Toate erau în armonie și toate i se supuneau omului. Iar omul, creat după chipul lui Dumnezeu, „era o ființă ineductibilă și incomparabilă”. Omul „era curat de porunile rele și cu o tendință spre binele comunității cu Dumnezeu și cu semenii, dar nu întără în acenastă curăție și în acest bine. El era conștient și liber, iar în conștiință și libertate avea tendință spre cele bune”¹.

Tocmai această libertate, folosită rău la sugestia diavolului, l-a dus la prăbușire pe om. El știa că Dumnezeu i-a zis: „Din toți pomii din rai poți să mânânci, iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mânânci, căci, în ziua în care vei mâncă din el, vei mori negreșit” (Faciere 2, 17). Diavolul, care este principiu distructiv, a căruia țintă este păcatul, ură, dezbinarea, minciuna, vine insidios și le zice: „Nu, nu vezi muri” (Faciere 3, 4). Și bietul om a mânăcat. Urmarea ne-o arată Sfântul Pavel: „Prin-tr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea” (Romani 5, 12).

Colindele, în mod tradițional, descriu prăbușirea: „-Raiile, grădină dulce/Eu din tine nu m-ă duce/De mirosul florilor,/De dragul îngerilor”². Ne spune Părintele Stăniloae că „pentru stăpânirea strânsă ce o pun pe cei pătimăși, se vorbește și de un fel de posadare a acestora de către demoni, și de un fel de incorporări, de aparăriile ale lor”³.

Ce se întâmplă cu omul căuzat vedem foarte bine noi toți. Sfântul Apostol Pavel spune „că vor fi oamenii iubitori de sine, iubitori de arginți, lăudăroși, trifasi, hulitori, neascultători de părini, nemulțumitori, fără cucerinie, lipsiți de dragoste, neîndupăcați, clevetitori, neînfrânați, cruzi, neiubitori de bine, trădători, necuviințioși, îngânați, iubitori de desfășări mai mult decât iubitori de Dumnezeu” (2 Timotei, 3, 2-4).

În anul sărbătoririi Jubileului Marii Uniri, unire care a fost posibilă datorită faptului că la 1 Decembrie 1918 îmăntiașii noștri erau unii „în cuget și-n simțuri”, observăm în jurul nostru o discordie distrugătoare. De ce? Pentru că oamenii nu-si mai pun problema vieții spirituale normale. Și lucrul acesta se întâmplă de jos până sus, de la omul simplu până la cei cu înalte demnități. Unde sunt marii lideri ai neamului nostru din acel an astral pentru noi: Miron Cristea, Iuliu Hossu, Vasile Goldiș, Alexandru Vaida Voievod, Caius Brediceanu, George Pop de Băsești și toată ceata marilor luptători pentru unitate!

Profesorul Teodor Popescu face un rezchizitoriu al societății noastre: „se urăște, se înșeala, se minte, se calomniază, se jură strâmb, se dorește bunul altuia; unii se îmbată, unii se învârăjesc, se cărtă; se bat, se dușmănesc, soții se despărță, se strici tinerii și copiii, se înjoiosește în mulți oameni chipul și asemănarea lui Dumnezeu”.

Părintele Ion Agârbiceanu, susținător al Marii Uniri, în chip profetic, scrie referitor la România Mare: „Tu știi cât am dorit să te văd așa cum ești acum: cu toate lanțurile sfârâmate să strâlucescă de întreaga ta tinerețe și frumusețe... Și, îată, în jurul tău e larvă și alergare, oamenii se zbat după lucruri treceatoare, și tu veșnică frumusețe, veșnică avuție, ești dată uitării”.

Din această stare de prăbușire și de răutate ce se întinde cine ne poate scoate? Cine ne poate aduce pacea și armonia de care avem atâtă nevoie? El, Domnul Păcii!

Înainte cu sute de ani de nașterea Domnului, Profetul Isaia îl vedea coborât pe pământ: „Căci Princ s-a născut nouă, un Fiu s-a dat nouă, a Căruia străpânește și pe umărul Lui și se cheamă numele Lui: Înger de mare sfat, Sfetic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie” (Isaia 9, 5).

Nașterea lui a avut loc la plinirea vremii, în anul 750 de la întemeierea Romei. Sfântul Apostol Pavel ne spune că la „plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândească înfiere” (Galateni 4, 4-5).

Trăsăturile Împărației pe care o va întemeia El sunt unele speciale. În această Împărație „lupul va locui laolaltă cu mielul și leopardul se va culca lângă căprioră; și vițelul și puiul de leu vor mânca împre-

¹ Pr. Ion Bria, *Dictionar de teologie ortodoxă*, EIBMBOR, București, 1981, p. 272.

² Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică I*, EIBMBOR, București, 1978, p. 410.

³ Conf. Univ. Ioan Bocșa, *1484 Colinde*, Alba Iulia, 1999, p. 468.

⁴ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.* p. 461.

⁵ Teodor M. Popescu, *Îndrumări pentru preofi*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014, p. 26.

⁶ Ion Agârbiceanu, *Două iubiri*, Editura pentru Literatură, București, 1968, p. 390.

Muzica drept-măritoare

Prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta

Biografii lui Constantin Brâncuși amintesc că acesta a fost, succesiv, clopotar, corist bisericesc, cântăreț în strană și diacon în câteva biserici ortodoxe. Brâncuși, sinonim cu numele cel mai universalizat al culturii noastre, a spus că nimic nu întrece în frumusețe și expresivitate muzicală glasul omeneș, superior – potrivit părerei sale – oricărui instrument. Or, muzica Bisericii noastre răsăritene, atât cea psalitică, tipică mănăstirilor, cât și muzica bisericilor de parohie, este exclusiv rodul glasurilor omenesti. Iar „cântecul de lume”, sinonim cu muzica ușoară ivită în primele decenii ale secolului al XIX-lea, s-a tras din isonurile bisericesti, compoziștii săi dintăi fiind Anton Pann și învățăcelul acestuia, Gheorghe Ucenescu. Lor li se datorează bucați precum *La salul cel negru sau Pe pod pe la Spiridon*.

Însemnatatea acordată muzicii psalitice și celei liturgice de către Biserica noastră ortodoxă ne-o sugerează școlile de cântăreți bisericesti, ponderea muzicii de cult în seminariile teologice și în programa facultăților de teologie, precum și faptul că la examenul de admisie în aceste facultăți proba de muzică a fost și a rămas eliminatoare.

Rădăcinile muzicii Bisericii răsăritene coboară până în vremurile Vechiului Testament, sursele fiind de natură ebraică, greacă și populară (imul cultic primar). Actuala muzică psalitică este expresia devenirii istorice a artei Bisericii creștine orientale cu centrul de greutate în Bizanț. A existat însă și o etapă a creștinismului popular protoromân în care erau inclusi psalmii. De altfel, pătrunderea muzicii bizantine la noi este strâns legată de răspândirea creștinismului în Dobrogea în primele veacuri de după Hristos. Acestei perioade istorice îi urmăzează, între secolele al IV-lea și al IX-lea, perioada creștinismului popular. Îmnoografia Bisericii Ortodoxe Răsăritene se încheagă în secolul al VIII-lea, structurarea Octoilului datorându-se genialului teolog Sfântul Ioan Damaschin. Ulterior, până în secolul al XI-lea inclusiv, sunt alcătuite Triodul, Penticonostul și Mineul, odată cu ele îmnoografia ortodoxă fiind stabilită și canonizată, pentru ca apoi să se răspândească la toate popoarele de credință pravoslavnică, inclusiv la români.

Strălucit și regretatul muzicolog, compozitor și bizantinolog Părintele Arhidiacon Sebastian Barbu-Bucur arăta că încă de timpuriu Biserica noastră s-a sincronizat sub aspectul muzicii de cult cu Bizanț, întrucât: „După formarea statelor feudale românești, în secolul al XIV-lea, primii mitropoliți greci, depinzând de Constantinopol, au contribuit mult la răspândirea muzicii bizantine. În secolele X-XIV, cântările bisericesti circulau la noi în limbile greacă și slavonă. Ca urmare a înființării unui număr mare de mănăstiri românești în toate provinciile, cântarea tradițională bizantină a fost promovată sistematic, temeinic, învățată, fixată și conservată”¹.

A urmat apoi, din secolul al XVII-lea, opera de „românește” – expresia apartine lui Anton Pann – a muzicii noastre bisericesti, demers început în epoca brâncoveanească prin osârdia marelui psalt Filothei sin Agâi Jipei și continuat până în zilele noastre. Părintele Sebastian Barbu-Bucur a îndreptat o eroare pușă în circulație de N. Iorga, care-l consideră grec pe Filothei, demonstrând că era român, și încă descedent dintr-o familie boierească autohtonă, arătând că acesta s-a manifestat, totodată, și în ipostază de compozitor, teolog, filolog, calgraf și miniaturist.

Părintele Sebastian Barbu-Bucur a jucat, la rândul său, un rol important în continuarea operei de „românește” amintită, întrucât a identificat 1500 de manuscrise de muzică psalitică transcrită ori compusă pe pământul țării noastre, respectiv 250 de manuscrise muzicale românești aflate la Muntele Athos. Marelui muzicolog îi apartin și aceste două memorabile observații: „La români, muzica bizantină a fost, alături de folclor, timp de peste un mileniu, principală formă de cultură”; „...cel puțin până la Coresi, am cântat muzică bizantină în limbile greacă și slavonă (...) Românește, și în mod practic (fără neume muzicale) vom fi cântat dintotdeauna”².

Desigur, muzica psalitică este specifică mănăstirilor ortodoxe, dar poate fi auduită adesea și în biserici de parohie, fragmentar, însă atât seminariile, cât și facultățile de teologie nu pregătesc psalți sau specialiști în psalitică. Muzica bisericilor de mir este, la rândul ei, deosebit de importantă și există adevarăți maestri în domeniul sau compozitorii atât de muzică pentru altar, cât și de partitura corale ori simfonice. Un exemplu ilustru în acest sens îl reprezintă Nicolae Lungu (1900-1993), profesor, dirijor, compozitor și teolog – absolvent de seminar și de facultate de teologie – nehirotionit. Activitatea sa a fost prodigioasă, manifestându-se în diverse domenii, începând cu manualele de seminar și mergând până la oratoriul *La Cozia, pe Olt*, lucrare compozită de referință. Muzica Liturghiei slujește în bisericiile noastre a fost armonizată de Nicolae Lungu, titular peste un sfert de veac al Catedrei de Ritual bisericesc și Tipică a Institutului Teologic din București. Unul dintre muzicienii formați de Nicolae Lungu, în cadrul Societății corale „România”, a fost marele tenor Valentin Teodorian, solist al Operei Române din București. După căderea fostului regim, în anul 1993, Valentin Teodorian i-a consacrat mentorului său un admirabil volum³.

Acestea sunt cele câteva gânduri pe care am înțint să le mărturisesc ca pe un smert prios adus muzicii bisericesti, element de prim rang al cultului prin care este slăvit Dumnezeu și al doxologiei ortodoxe.

Iată de ce, alegerea unui profesor de muzică ca Decan al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, în persoana Preotului Profesor Vasile Stanciu este binevenită și rodnică, în acord cu tradiția răsăriteană a Bisericii noastre.

La mulți ani, Preacucernice Părinte Profesor!

Cenzura *Telegrafului Român*

în fondul arhivistic al

Directiei Generale a Presei și Tipăriturilor
între anii 1946-1969

Dr. Silviu-Constantin Nedelcu

Smediat după data de 23 august 1944, cenzura statului român a fost preluată, în mod treptat, de către comuniști.

În ceea ce privește cenzura comuniștă și controlul presei și tiparitului, prima etapă este reprezentată de momentul emiterii, de către Regele Mihai, a Decretului-Lege nr. 364 din 2 mai 1945, care a fost publicat în *Monitorul Oficial*, partea I-a, Anul CXIII (1945), nr. 102, vineri 4 mai 1945, la paginile 3701-3702. Textul acestui Decret-Lege are în atenție atât publicațiile periodice cât și cele neperiodice, editate în perioada 1 ianuarie 1917 – 23 august 1944, și prevede următoarele lucruri:

Prevederile cu privire la publicațiile periodice și neperiodice sunt exprimate destul de clar în acest Decret-Lege iar comisia de cenzori de la Ministerul Propagandei trebuia să înbârdeze următoarele aspecte: întocmirea de liste cu toate publicațiile, periodice și neperiodice, care conțin idei legionare, fasciste, hitleriste, sovînistice, rasiste sau pasajii dăunătoare bunelor relații ale României cu Națiunile Unite (cf. art. II); tipografi și editorii din toată țara erau obligați să prede lista cu toate publicațiile, periodice și neperiodice, tipărite sau editate de ei, în perioada 1 ianuarie 1917 – 23 august 1944 (cf. art. III); obligativitatea de-a fi retrase și depozitate în încăperi speciale toate publicațiile, periodice și neperiodice, menționate în art. II; după publicarea listelor cu publicațiile interzise, acestea urmau să fie predate prefecturilor de județ sau, în cazul orașului București și a împrejurimilor acestuia, la Depozitul Oficiului de Hărție (cf. art. V); publicațiile interzise, periodice și neperiodice, aflate în bibliotecă, aveau să rămână acolo mai departe, putând fi consultate doar pe baza unei autorizații speciale individuale, de la seful bibliotecii, și doar în sediul bibliotecii (cf. art. VII); depozete, pentru încălcarea acestui Decret-Lege, erau de două feluri: inchisoare corecțională cuprinsă între 1 – 10 ani sau amendă de la 50.000 – 400.000 lei, acestea putând fi aplicate separat sau cumulativ (cf. art. VIII).

Așadar, până la înființarea oficială a instituției cenzurii în România (Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor), eveniment care-a avut loc în anul 1949, această lege a funcționat în perioada anilor 1945-1949, ulterior fiind publicate și listele respective cu autorii și scrierile interzise de regimul comunist, sub forma unor broșuri.⁴

1. Cenzura *Telegrafului Român* în fondul arhivistic al Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor (D. G. P. T.)

Imediat după momentul 23 august 1944 problema cenzurii presei, după am văzut anterior, a fost reglementată din punct de vedere legal prin Decretul-Lege nr. 364 din 2 mai 1945, și a revenit în sarcina Comisiei Aliate de Control din România. Acest lucru se poate observa foarte clar în adresa Nr. 3687 din 15 aprilie 1946, emisă de către Direcția Presei din cadrul Ministerului Informațiilor care îi solicită „Domnului Maior Cebanenco, Șeful Biroului Cenzurării de pe lângă Comisia Aliată de Control din România”⁵ următoarele: „Direcția Presei găsește necesar să se acorde publicațiunilor notate mai jos autorizații de apariție legală în continuare și și vă roagă a-ți comunica dacă Aliata de Control din România are de făcut vreo obiecție în cauză: [...]”. *Telegraful Român – Alba Iulia*⁶.

Ulterior cenzura presei bisericesti ortodoxe fost exercitată atât de către Ministerul/Departamental Cultelor (1945-1989), cât și de Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor/Comitetul pentru Presă și Tipărituri (1949-1977).

Într-periodicele bisericesti cenzurate de către D. G. P. T. se numără și ziarul *Telegraful Român* care apără la Sibiu. În privința acestuia ziar ne-am oprit atenția asupra unor docu-

¹ În continuare vom scrie în text numele instituției prescurtat, D. G. P. T.

² Pentru mai multe informații a se vedea CARAVIA, Paul. Studiu introductiv. CARAVIA, Paul (coord.). *Gândirea interzisă. Scrieri cenzurate. România 1945-1989*. Cuvânt înainte de Academician Virgil Cădea. București: Enciclopedică, 2000, p. 17-40.

³ ANIC, București, fondul Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosar nr. 1/1944, f. 17.

⁴ Există posibilitatea să fi fost o eroare de tehnoredactare făcută de functionarul care a întocmit documentul deoarece este cenzumat orașul *Alba Iulia* în loc de *Sibiu*, așa cum este corect, întrucât acesta locul de apariție al ziarului încă de la înființarea lui în 1853 și unde este tipărit până în prezent.

⁵ Ibidem, f. 17.

mente pe care le-am identificat în fondul Arhivelor Naționale ale României, mai precis asupra unor documente din fondul *Comitetul pentru Presă și Tipărituri*.

Astfel, în dosarul nr. 7/1949, există mai liste cu publicații religioase care sunt date între anii 1949-1950. *Telegraful Român* apare censemnat astfel într-o primă listă: „Localitatea – Sibiu / Periodicitatea – bilunar / Tiraj – 1.300 (de exemplare, n. n.) / Nr. de pagini – 32 / Anual kg – 1.475 / Cota pe luna Februarie] – 123”⁷.

În tabelele ulterioare periodicitatea sa este consecnăță ca fiind bilunară ori lunară⁸, bă chiar săptămânală⁹ (sic!). Acest lucru denotă faptul că au existat mai mulți censori care s-au ocupat de revistele religioase, implicit și de *Telegraful Român*. Tirajul va fi redus de la 1.300¹⁰ la 950¹¹ de exemplare, așa cum reiese în două documente de arhivă. În timp acest tiraj va fi modificat și va crește treptat, ajungându-se în anii 1968-1969 chiar la 4.000 de exemplare¹².

2. Texte cenzurate din *Telegraful Român* (nr. 1-15 mai/1968)

Într-o *Informare confidențială* cu Nr. 95/9.VII.1968¹³ a serviciului *Ideologie* din cadrul D. G. P. T., pentru trimestrul al II-lea al anului 1968, lectorul (cenzorul, n. n.) Lazăr Iacob censemnează următoarele: „acest număr, venit la «bt» (bun de tipar, n. n.) pe 11 iunie a. c., cuprinde un articol editorial intitulat: „Pentru destindere și pace între popoare”, axat pe rezultatele la care s-a ajuns la Geneva în cadrul Comitetului celor 18 state, în direcția elaborării proiectului de tratat cu privire la interzicerea răspândirii armelor nucleare. Autorul precizează poziția țării noastre subliniind că proiectul respectiv, pentru a răspunde cerințelor, în afară de precizarea garanțiilor pentru țările nenucleare și asigurarea posibilităților tuturor țărilor de a putea folosi în scopuri pașnice energia atomică, trebuie să cuprindă măsuri concrete menite săducă la desființarea armelor nucleare, și să asigure, un control rodnic în concordanță cu principiile independenței, suveranității și egalității statelor. Întrucât articolul apărea într-un număr restant cu date anterioare votării Tratatului în cadrul sesiunii Adunării generale a O. N. U. la semnarea noastră Dep. Cultelor a hotărât să-l amâne pentru refacere, urmând să-l publice, cu modificări în lumina ultimelor evenimente, într-un număr ulterior”¹⁴. Cenzorul continuă spunând că „în art. «120 de la revoluția din 1848» se scria: Cu tot avântul umanitar, cu tot democratismul conducătorilor, revoluția din 1848-n-a reușit. Prea erau grele problemele ce trebuiau rezolvate dintr-odată și prea puțin pregătiți au fost cei ce urcaseră pe baricade. Îndeosebi a fost prea slabă legătura cu masele. De aceea revoluționarii moldoveni au și trebuie să ia repede drumul prilejiei, cei din Țara Românească din 1848-n-a reușit. Prea erau grele problemele ce trebuiau rezolvate dintr-odată și prea puțin pregătiți au fost cei ce urcaseră pe baricade. Îndeosebi a fost prea slabă legătura cu masele. De aceea revoluționarii moldoveni au și trebuie să ia repede drumul prilejiei, cei din Țara Românească din 1848-n-a reușit. La semnarea noastră Dep[artamental]. Cultelor a efectuat eliminări”¹⁵.

Din această intervenție a cenzorului Lazăr Iacob de la D. G. P. T. reies următoarele lucruri: Cenzura oficială de stat, exercitată prin D.G.P.T., colaboră foarte bine cu Departamentul Cultelor în privința periodicelor religioase; departamental Cultelor opera modificări sau eliminări la sugestia cenzorilor de la D. G. P. T.; numărul 1-15 mai/1968 al *Telegrafului Român* a fost trimis la D. G. P. T., de către Direcția de Studii din cadrul Departamentului Cultelor, pentru a lua vîza „bun de tipar” cu o întârzire de aproape o lună și jumătate.

Nu putem să nu remarcăm faptul că, pe lângă dubla cenzură existentă în cazul *Telegrafului Român*, precum și a tuturor revistelor bisericesti ortodoxe, cenzorii de la Departamentul Cultelor ascultau „cu sfîntenie” (sic!) de toate ordinele venite din partea cenzorilor de la D. G. P. T.¹⁶

⁶ ANIC, București, fondul Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosar nr. 7/1949, f. 4.

⁷ Ibidem, f. 40 și ANIC, București, fondul Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosar nr. 40/1969, f. 71.

⁸ Ibidem, f. 16, 112¹.

⁹ Ibidem, f. 69.

¹⁰ Ibidem, f. 44².

¹¹ Ibidem, f. 43, 183³.

¹² ANIC, București, fondul Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosar nr. 96/1968, f. 74 și ANIC, București, fondul Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosar nr. 40/1969, f. 71.

¹³ ANIC, București, fondul Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosar nr. 92/1967, f. 74⁴.

¹⁴ Ibidem, f. 83-84⁵.

¹⁵ Ibidem, f. 84⁶.

¹⁶ Am identificat un număr de cenzori care s-au ocupat de numeroase *Telegrafului Român* tipărite în anul 1968, între care îi putem menționa pe: Văideanu, Iacob Lazar, Crivelescu, Antonescu și a. P. Pentru mai multe informații a se vedea ANIC, București, fondul Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosar nr. 96/1968, f. 74⁷.